YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

16 päivänä syyskuuta 2004 *

Asiassa C-386/02,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä,

jonka Arbeits- und Sozialgericht Wien (Itävalta) on esittänyt 22.10.2002 tekemällään päätöksellä, joka on kirjattu saapuneeksi yhteisöjen tuomioistuimeen 28.10.2002, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Josef Baldinger

vastaan

Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J.-P. Puissochet, J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari), R. Schintgen ja N. Colneric,

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 13.11.2003 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Itävallan hallitus, asiamiehinään E. Riedl ja G. Hesse,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään D. Martin ja H.-P. Kreppel,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.12.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 39 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty sellaisen valituksen käsittelyn yhteydessä, jonka pääasian valittaja Baldinger on tehnyt siitä, että pääasian vastapuoli Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter on kieltäytynyt myöntämästä hänelle Itävallan lainsäädännön mukaista, entisille sotavangeille kuukausittain maksettavaa etuutta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 — sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71) — 4 artiklan 4 kohdan mukaan kyseistä asetusta ei sovelleta "sodan tai sen seurauksien uhrien etuusjärjestelmiin".

4 Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden."

Itävallan lainsäädäntö

5 Kriegsgefangenenentschädigungsgesetzin (sotavangeille maksettavista korvauksista annettu laki, sellaisena kuin se on julkaistu *Bundesgesetzblatt I*:ssä, nro 40/2002; jäljempänä KGEG) 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Itävallan kansalaiset, jotka

1. joutuivat sotavankeuteen ensimmäisen tai toisen maailmansodan aikana

2. vieraan vallan joukot ottivat kiinni ja pitivät vangittuina poliittisista tai sotilaallisista syistä toisen maailmansodan aikana tai sinä aikana, jona liittoutuneet olivat miehittäneet Itävallan, tai

3. oleskelivat Itävallan tasavallan ulkopuolella Opferfürsorgegesetzissä (sodan uhreista huolehtimiseksi annettu laki; BGBl. nro 183/1947) tarkoitetun poliittisen vainon tai sen uhan vuoksi ja jotka vieraan vallan joukot ottivat kiinni ja toisen maailmansodan alkamisen jälkeen pitivät vangittuina edellä 2 momentissa mainituista syistä,

on oikeus etuuteen tämän liittovaltion lain säännösten edellytysten mukaisesti."

6 KGEG:n 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1) Tässä liittovaltion laissa tarkoitetut edunsaajat saavat 12 kertaa vuodessa kuukausittaisen rahallisen etuuden, jonka määrä on

14,53 euroa silloin, kun 1 §:ssä tarkoitettu vankeus on kestänyt vähintään kolme kuukautta,

21,8 euroa silloin, kun 1 §:ssä tarkoitettu vankeus on kestänyt vähintään kaksi vuotta,

29,07 euroa silloin, kun 1 §:ssä tarkoitettu vankeus on kestänyt vähintään neljä vuotta, ja

36,34 euroa silloin, kun 1 §:ssä tarkoitettu vankeus on kestänyt vähintään kuusi vuotta.

2) Edellä 1 momentissa tarkoitetun etuuden ei katsota olevan sellaista tuloa, joka otetaan huomioon lakisääteisen sosiaaliturvavakuutuksen mukaisten hyvityskorvausten (Ausgleichzulagen) määrittämisessä. — —"

7 KGEG:n 11 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Tähän liittovaltion lakiin liittyvät kysymykset kuuluvat

1. eläkkeensaajien osalta — — sen sosiaaliturvatoimiston toimivaltaan, joka on toimivaltainen myöntämään kyseisen eläkkeen, lukuun ottamatta yleistä vahinkovakuutusvirastoa (Allgemeine Unfallversicherungsanstalt)

2. liittovaltion virkamieseläkkeen (Ruhegenuss), leskeneläkkeen (Versorgungsgenuss), siirtymäetuuden (Übergangsbeitrag), tukietuuden (Versorgungsgeld), toimeentuloetuuden (Unterhaltsbeitrag) tai täysinpalvelleille maksettavan etuuden (Emeritierungsbezug) — — saajien osalta

liittovaltion eläkeviraston (Bundespensionsamt) toimivaltaan;

— —

7. Kriegsopferversorgungsgesetzin — — ja Heeresversorgungsgesetzin — — mukaisten eläkkeiden, täydentävien etuuksien tai korvausten saajien ja Verbrechensopfergesetzin — — mukaisen tukietuuden (Hilfeleistung) saajien osalta

liittovaltion sosiaali- ja vammaisasioiden viraston (Bundesamt für Soziales und Behindertenwesen) toimivaltaan;

8. kaikissa muissa tapauksissa liittovaltion sosiaali- ja vammaisasioiden viraston toimivaltaan."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

8 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Baldinger syntyi Itävallassa 19.4.1927 Itävallan kansalaiseksi. Hän osallistui Deutsche Wehrmachtin (Saksan asevoimat) sotilaana toiseen maailmansotaan vuoden 1945 tammikuusta saman vuoden toukokuuhun asti. Hän oli 8.5.1945–27.12.1947 sotavankina Sosialististen neuvostotasavaltojen liitossa.

9 Baldinger työskenteli tämän jälkeen Itävallassa, kunnes hän vuonna 1954 muutti maasta etsiäkseen työtä Ruotsissa, jossa hän oli ansiotyössä vuoteen 1964 asti, jolloin hän palasi työskentelemään Itävaltaan vuosiksi 1964–1965. Vuoden 1965 huhtikuussa hän muutti pysyvästi Ruotsiin, työskenteli siellä ja otti vuonna 1967 Ruotsin kansalaisuuden ja luopui samalla Itävallan kansalaisuudesta.

10 Baldinger on saanut 1.1.1986 lukien pääasian vastapuolelta työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkettä. Baldinger haki pääasian vastapuolelta KGEG:ssä säädettyä etuutta, mutta hakemus hylättiin 1.3.2002 tehdyllä päätöksellä, jonka kumoamista vaaditaan ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa.

11 Kyseinen tuomioistuin toteaa, että riidanalainen etuus, joka on sisällytetty Itävallan lainsäädäntöön vuonna 2000, ei liity siihen, että etuudensaaja on ollut työntekijän asemassa, eikä siihen, että henkilö on saanut tähän asemaan liittyviä oikeuksia, erityisesti eläkeoikeuksia. Tuomioistuin huomauttaa, että asetusta N:o 1408/71 ei sovelleta sodan tai sen seurauksien uhrien etuusjärjestelmiin. Tällaisissa järjestelmissä etuus myönnetään tuomioistuimen mukaan korvauksen antamiseksi uhrille korvauksen maksavan valtion erityisten intressien perusteella.

12 Kansallisen tuomioistuimen mukaan Baldinger täyttää riidanalaisen etuuden myöntämistä koskevat aineelliset edellytykset. Etuus on kuitenkin evätty häneltä yksinomaan sillä perusteella, että sen jälkeen kun hän oli sotavankina, hän on ottanut vastaan työtä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, ja että hän on lopulta ottanut kyseisen valtion kansalaisuuden. Kansallinen tuomioistuin pohtii, onko tällainen oikeudellinen seuraamus, jota vaikutustensa puolesta voitaisiin pitää kansalaisuuteen ja työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden käyttöön perustuvana välillisenä syrjintänä, yhteisön oikeuden mukainen, varsinkin kun se perustuu lakiin, joka on annettu vasta sen jälkeen, kun Itävallan tasavalta ja Ruotsin kuningaskunta liittyivät Euroopan unioniin.

13 Arbeits- und Sozialgericht Wien päätti tässä tilanteessa lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevaa EY 48 artiklan 2 kohtaa [josta on muutettuna tullut EY 39 artiklan 2 kohta] tulkittava siten, että sen kanssa on ristiriidassa kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan ensimmäisen kerran vuonna 2000 lailla käyttöön otettuun korvaukseen on oikeus sellaisilla henkilöillä, jotka

1. joutuivat sotavankeuteen ensimmäisen tai toisen maailmansodan aikana, tai

2. vieraan vallan joukot ottivat kiinni ja pitivät vangittuina poliittisista tai sotilaallisista syistä toisen maailmansodan aikana tai sinä aikana, jona liittoutuneet olivat miehittäneet Itävallan, tai

3. oleskelivat Itävallan ulkopuolella poliittisen vainon tai sen uhan vuoksi ja jotka vieraan vallan joukot ottivat kiinni ja toisen maailmansodan alkamisen jälkeen pitivät vangittuina,

kun tämä oikeus on riippuvainen siitä, että asianomainen henkilö on hakemusta tehdessään Itävallan kansalainen?"

Ennakkoratkaisukysymyksen arviointi

14 Tältä osin on huomautettava, ettei yhteisöjen tuomioistuimen asiana ole ottaa kantaa kansallisten säännösten tulkintaan, vaan yhteisöjen tuomioistuinten ja kansallisten tuomioistuinten välisen toimivallanjaon mukaisesti sen on lähtökohtaisesti otettava huomioon ennakkoratkaisupyynnössä esitetyt, ennakkoratkaisukysymykseen liittyvät tosiasiat ja oikeudelliset seikat, sellaisina kuin kansallinen tuomioistuin on ne määritellyt (ks. mm. asia C-224/02, Pusa, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. I-5763, 37 kohta).

15 Kansallinen tuomioistuin toteaa, että niiltä osin kuin KGEG:n 1 § koskee "Itävallan kansalaisia", sitä on tulkittava siten, että edellytyksenä sille, että henkilö voi saada kyseisessä säännöksessä säädetyn, entisille sotavangeille maksettavan etuuden, on se, että henkilö on kyseistä etuutta koskevaa hakemusta tehdessään Itävallan kansalainen. Kansallinen tuomioistuin nostaa esille kysymyksen siitä, onko tällainen edellytys yhteensopiva työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeuden määräysten ja säännösten kanssa.

16 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan — jossa määritellään kyseisen asetuksen aineellinen soveltamisala — 4 kohdassa täsmennetään, ettei asetusta sovelleta "sodan tai sen seurauksien uhrien etuusjärjestelmiin".

17 Paitsi, että pääasiassa kyseessä olevan etuuden kaltainen etuus ei liity henkilön asemaan työntekijänä, se myönnetään siinä tarkoituksessa, että entisille sotavangeille, jotka voivat osoittaa olleensa pidemmän aikaa vankeudessa, annetaan

kansallinen tunnustus niistä koettelemuksista, joita nämä ovat kärsineet, ja joka näin ollen maksetaan vastikkeena kyseisten henkilöiden maalleen tekemistä palveluksista.

18 Kun otetaan huomioon kyseinen päämäärä ja kyseisen etuuden myöntämisen edellytykset, tällaista etuutta tarkoitetaan asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 4 kohdassa, joten se jää kyseisen asetuksen aineellisen soveltamisalan ulkopuolelle (ks. vastaavasti asia 9/78, Gillard v. Caisse régionale d'assurance maladie du Nord-Est, tuomio 6.7.1978, Kok. 1978, s. 1661, 13–15 kohta ja asia 207/78, Even v. ONPTS, tuomio 31.5.1979, Kok. 1979, s. 2019, 12 ja 23 kohta).

19 Samasta syystä tällainen etuus ei myöskään kuulu sellaisten etujen joukkoon, jotka kotimaisille työntekijöille myönnetään ensisijaisesti siksi, että hän on työntekijä tai että hän asuu kotimaassa, ja näin ollen kyseinen etuus ei myöskään täytä asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen "sosiaalisten etujen" olennaisia ominaispiirteitä (em. asia Even v. ONPTS, tuomion 20–24 kohta).

20 Sama päätelmä on tehtävä myös suhteessa EY 39 artiklan 2 kohtaan, joka koskee työsopimusten tekemistä ja palkkausta koskevia ehtoja ja muita työehtoja, joihin kuuluvina ei voida pitää sellaisia korvausluonteisia etuuksia, jotka liittyvät tietyn maan kansalaisten sodan aikana maansa hyväksi tekemiin palveluksiin ja joiden ensisijaisena päämääränä on antaa kyseisille henkilöille tietty etu maan hyväksi kärsittyjen koettelemusten perusteella.

21 Esitettyyn kysymykseen on näin ollen vastattava, että EY 39 artiklan 2 kohtaa, asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 4 kohtaa ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan

2 kohtaa on tulkittava siten, ettei niiden kanssa ole ristiriidassa kansallinen lainsäädäntö, jolla sellaisessa tilanteessa, josta on kyse pääasiassa, henkilöltä evätään oikeus entisille sotavangeille myönnettävään etuuteen sillä perusteella, ettei hän hakemusta tehdessään ole asianomaisen jäsenvaltion vaan toisen jäsenvaltion kansalainen.

Oikeudenkäyntikulut

22 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **EY 39 artiklan 2 kohtaa, sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97, 4 artiklan 4 kohtaa ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, ettei niiden kanssa ole ristiriidassa sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla sellaisessa tilanteessa, josta on kyse pääasiassa, henkilöltä evätään oikeus entisille sotavangeille myönnettävään etuuteen sillä perusteella, ettei hän hakemusta tehdessään ole asianomaisen jäsenvaltion vaan toisen jäsenvaltion kansalainen.**

Allekirjoitukset